

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата педагогічних наук, Ленів Зоряни Павлівни
на дисертацію Федоренко Оксани Филімонівни «Педагогічний супровід
молодших школярів зі зниженим слухом в умовах інклюзивного навчання», що
представлена на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка**

Українське суспільство сьогодні, як і все людство, перебуває під впливом потужних глобалізаційних процесів, динамічних змін, що зумовлені соціокультурним контекстом. Нові виклики потребують відповідної трансформації освітньої системи як ключового чинника соціально-культурного відтворення нації, успішної життєдіяльності кожної людини, у тому числі з особливими освітніми потребами в сучасних реаліях.

Продумана і послідовна політика в сфері освіти осіб із порушеннями психофізичного розвитку правомірно вважається сьогодні ознакою цивілізованості й реалізується на сучасному етапі на основі розуміння фундаментальних державних, соціальних та індивідуальних інтересів. Саме такі підходи спостерігаються наразі в Україні, яка ратифікувала низку міжнародних правових документів (Конвенцію ООН про права інвалідів, Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів», декларацію ООН «Про права людини», Конвенцію ООН про права дитини та ін.), неухильно вдосконалює законодавчо-нормативне поле щодо забезпечення всіх громадянських прав осіб із порушеннями психофізичного розвитку, зокрема з порушеннями слуху, в тому числі й на здобуття якісної освіти в закладах з інклюзивним навчанням.

З огляду на це, підвищується значущість наукових досліджень щодо забезпечення особливих освітніх потреб таких осіб у закладах з інклюзивною формою навчання, оскільки інклюзивна парадигма покладає особливу відповідальність на педагогів за якість її результатів. Серед найважливіших напрямів педагогічної діяльності в умовах інклюзивного навчання – педагогічний супровід, що має на меті забезпечити

соціалізацію та якісне навчання учнів із різними особливостями розвитку, у тому числі й зі зниженим слухом. Саме ця категорія учнів серед осіб із особливими освітніми потребами є чи не найскладнішою для забезпечення їхніх прав нарівні з іншими учнями здобувати якісну освіту в процесі інклюзивного навчання.

Актуальність дисертаційного дослідження Федоренко О.Ф. обумовлена не лише необхідністю практичної організації дієвого педагогічного супроводу молодших школярів зі зниженим слухом, а й відсутністю наукових даних щодо його теперішнього стану та особливостей його ефективної реалізації в інклюзивних закладах, кількість яких в Україні стрімко збільшується.

Зважаючи на вищезазначене, дослідження Федоренко О.Ф. є актуальним, вагомим і своєчасним, оскільки висвітлює особливості організації та реалізації педагогічного супроводу осіб із порушеннями слуху як специфічного виду педагогічної діяльності в інклюзивних навчальних закладах, а також зосереджує увагу на умовах його оптимізації для забезпечення учням зі зниженим слухом якісних освітніх послуг.

У дисертаційній роботі Федоренко Оксани Філімонівни чітко визначено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету і окреслено основні завдання, обґрунтовано наукову новизну та теоретичну, практичну значущість. Структура дисертації, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків і додатків, відображає логіку системного підходу, що забезпечує цілісність роботи та не викликає заперечень.

Важливим вбачається ретельний добір теоретико-методологічних засад дослідження, які в сукупності дали змогу змістовно розкрити взаємозв'язок і взаємозумовленість педагогічних явищ і процесів, що досліджувались, в конкретних (інклюзивних) умовах; різнобічно проаналізувати загальні тенденції, особливості організації й реалізації педагогічного супроводу в освітніх системах низки західних країн та в Україні.

Заслугує на увагу, що на основі аналізу літературних джерел, в тому числі і зарубіжних, дисертанткою в першому розділі визначено передумови поширення інклюзивної форми навчання для школярів зі зниженим слухом, а також обґрунтовано окремі фактори, що зумовлюють неефективність навчального процесу цієї категорії

учнів в інклюзивних умовах, беручи до уваги застереження Всесвітньої Федерації Глухих про необхідність створення відповідних умов, які б нівелювали комунікативні бар'єри таких учнів у навчальному середовищі. Окрім цього дисертанткою визначено тенденції сучасних наукових студіювань з проблеми супроводу учнів з порушеннями слуху у контексті соціальної концепції, яка поширюється наразі і в Україні.

Значний масив опрацьованої наукової літератури та її міждисциплінарний аналіз дав поштовх до створення авторської теоретичної моделі супроводу (с.54), яка представляє схематизовану та відповідним чином структуровану презентацію всіх педагогічних заходів в теоретичній і процесуальній складових, що забезпечують соціальну і навчальну інтегрованість молодших школярів зі зниженим слухом. Теоретична модель педагогічного супроводу базується на низці концептуальних підходів, які забезпечуються реалізацією відповідних принципів у процесі розв'язання взаємопов'язаних завдань педагогічного супроводу. Соціально-інтегративна, навчально-об'єктивна та корекційно-розвиткова функції супроводу втілюються поетапно (на оцінювальному, планувальному, практичному і оцінювально-рефлексивному етапах). Складові моделі, що представлені ієрархічно, відповідно до логіки навчального процесу, можуть свідчити про результативність і ефективність педагогічного супроводу. Саме ці аспекти були в фокусі експериментальної частини дисертаційного дослідження.

Заслуговує на увагу продуманість і обґрунтованість методики констатувального педагогічного експерименту, що представлена у другому розділі. Йдеться, насамперед, про розроблений діагностичний інструментарій дослідження, представлений розгорнуто у додатках, який має незаперечне практичне значення. Застосування педагогічного діагностичного комплексу для виявлення особливостей педагогічного супроводу молодших школярів зі зниженим слухом, а також його ефективності в інклюзивних умовах навчання, ретельне вивчення і співвіднесення даних дослідження (зокрема і в динаміці) дало змогу виявити специфіку організації цієї діяльності вчителів і асистентів вчителів, результатів їх роботи, взаємозв'язок і

взаємообумовленість діяльності суб'єктів навчального процесу в конкретно заданих параметрах уроку.

Дисертанткою було виявлено, що особливі освітні потреби молодших школярів зі зниженим слухом у процесі навчання не забезпечуються, а відтак і педагогічний супровід здійснюється неефективно. Для того щоб з'ясувати, що саме спричиняє низьку ефективність педагогічного супроводу, Федоренко О.Ф. було здійснено аналіз специфіки педагогічного супроводу на кожному з етапів відповідно до розробленої моделі цього процесу. Порівняльний аналіз результатів констатувального етапу дослідження виявив певні суперечності між уявленнями педагогів про ефективність педагогічного супроводу, його сутність, специфіку забезпечення особливих освітніх потреб молодших школярів зі зниженим слухом в інклюзивних умовах навчання та реальними результатами педагогічної діяльності. Достовірність отриманих результатів у дисертаційному дослідженні доведена математично, що свідчить про доказовість виконаного дослідження.

Позитивної оцінки заслуговує й те, що формувальний експеримент проводився Федоренко О.Ф. із ретельним урахуванням даних констатувального етапу дослідження. Переконливості здобутим результатам додає відносна однорідність охоплених дослідженням учнів і педагогів за якісними й кількісними показниками.

На особливу увагу заслуговують визначені й обґрунтовані у третьому розділі Оксаною Филімонівною організаційно-педагогічні умови забезпечення педагогічного супроводу молодших школярів зі зниженим слухом в умовах інклюзивного навчання.

Суттєво збагатило зміст роботи застосування технологічного підходу до організації педагогічного супроводу (підрозділ. 3.2), оскільки технологізація по праву є ознакою сучасних інноваційних процесів в освітній сфері. Позитивно відзначимо, що у змісті технології знайшли відображення соціально-педагогічне вивчення чинників, що зумовлюють особливі освітні потреби молодших школярів зі зниженим слухом в інклюзивних умовах навчання; особливості навчально-розвиткової діяльності вчителів і асистентів вчителів з цими учнями у процесі навчання; соціокультурна анімація як сучасний новаційний напрям педагогічної діяльності, що актуальний в інклюзивних

умовах, оскільки має на меті забезпечити процес різнопланової комунікації молодших школярів зі зниженим слухом з чуючими однолітками, а відтак і соціонавчальне інтегрування.

Позитивної оцінки заслуговує й те, що вдало проаналізований автором зарубіжний досвід із зазначеної проблеми, дав змогу визначити ефективні надбання у педагогічній практиці в інклюзивних умовах, що можуть бути застосовані й у вітчизняній інклюзивній практиці, зокрема це диференційоване і спільне викладання, що теж було відображено у змісті технології.

Незаперечною та вагомою є наукова новизна і теоретична значущість дослідження Федоренко О.Ф., оскільки вперше з позицій соціокультурного, синергетичного, особистісно орієнтованого підходів науково обґрунтовано зміст поняття «педагогічний супровід молодших школярів зі зниженим слухом в умовах інклюзивного навчання» та «соціонавчальна інтегрованість» і введено їх до наукового обігу; визначено й обґрунтовано особливі освітні потреби молодших школярів зі зниженим слухом, що виникають в умовах інклюзивного навчання, й, детермінують відповідне процесуальне й ресурсне забезпечення педагогічно супроводу.

Заслуговує на увагу практична значущість дисертаційного дослідження Федоренко О.Ф., оскільки запропонований діагностичний інструментарій і технологія педагогічного супроводу (які широко апробовані та впроваджені у роботу низки навчальних закладів) можуть оптимізувати навчальну діяльність закладів освіти, які навчають дітей з порушеннями слуху; їх доцільно використовувати при підготовці педагогічних кадрів, студентів вищих навчальних закладів та слухачів курсів підвищення кваліфікації в інститутах післядипломної освіти.

Оксана Филимонівна провела значну роботу з упровадження здобутих результатів у практику загальноосвітніх навчальних закладів. Зокрема, основні положення і результати дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на 15 конференціях і семінарах різного рівня. Упровадженням охоплено декілька регіонів України. Отже, результати дослідження належним чином апробовані й упроваджені в освітянську

практику. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, досить повно представлені в опублікованих працях автора.

Структура дисертаційної роботи продумана, матеріал викладено грамотно і послідовно. Загальні висновки відповідають окресленим завданням і повністю передають зміст та сутність основних результатів дослідження. Обсяг основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання кандидатських дисертацій. Автореферат дисертації адекватно відображає зміст і результати виконаної дослідницької роботи.

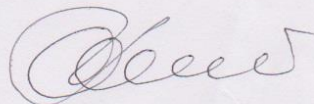
У цілому позитивно оцінюючи рецензовану кандидатську дисертацію Федоренко Оксани Филімонівни «Педагогічний супровід молодших школярів зі зниженим слухом в умовах інклюзивного навчання», хочемо висловити деякі міркування та побажання:

1. Беззаперечним є внесок дисертантки в розробку педагогічно-діагностичного комплексу. Водночас у підрозділі 2.1., що розкриває особливості організації та методик проведення констатувального етапу експерименту є недостатньо науково аргументований вибір інструментарію.
2. Дослідження значно б виграло, якби містило інформацію про розкриття відмінностей і забезпечення освітніх потреб школярів без порушень слуху. Водночас такі школярі охоплені дослідженням особливостей соціонавчальної інтегрованості та реалізацією педагогічного супроводу.
3. Підтримуємо прагнення дисертантки визначити ефективність організаційно-педагогічних умов шляхом використання діагностичного інструментарію, що застосовувався під час констатувального експерименту. Водночас результати порівняльного аналізу констатувального й контрольного діагностичного зрізів представлені досить стисло в підрозділі 3.3.
4. Авторкою дослідження вдало обрано для формувального етапу експерименту технологізацію педагогічного супроводу молодших школярів зі зниженим слухом і розроблено програму інтенсивного педагогічного навчання педагогів. Втім, було б доцільно розробити й розмістити у додатках методичні рекомендації для вчителів і асистентів із загальними алгоритмами реалізації педагогічного супроводу в умовах інклюзії.

Висловлені зауваження не впливають на високу позитивну оцінку дисертаційного дослідження. У цілому, дисертаційна робота Федоренко Оксани Филімонівни безсумнівно є самостійною і цілком завершеною працею; відзначається безперечною актуальністю, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю; містить вагомі наукові здобутки, нові, раніше незахищені наукові положення й обґрунтовані висновки, що в повній мірі висвітлено у наукових фахових публікаціях. Результати дослідження є раціональними для розв'язання проблеми педагогічного супроводу молодших школярів зі зниженим слухом в умовах інклюзивного навчання.

З огляду на зазначене вище вважаємо, що дисертація «Педагогічний супровід молодших школярів зі зниженим слухом в умовах інклюзивного навчання» за актуальністю, змістом, обсягом, науковою новизною, обґрунтованістю вихідних положень, достовірністю, практичним значенням, повнотою викладу відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її автор, Федоренко Оксана Филімонівна, заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Офіційний опонент
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри корекційної педагогіки та інклюзії,
в.о. декана факультету педагогічної освіти
Львівського національного університету
імені Івана Франка

З.П. Ленів

